
Výročí upálení Jana Husa I.: Krize západní společnosti

Výročí upálení Jana Husa I.: Krize západní společnosti

Už v době Husova narození (1369) se západní církev ocitla v hluboké krizi. Vyvrcholila volbou dvou papežů Urbana VI. a Klementa VII. roku 1378, která se do dějin zapsala jako papežské schizma. Nešlo o první schizma v dějinách. Od vzniku církve se jich dá napočítat deset a mají dokonce oporu v Bibli („Neboť musí mezi vámi být i různé skupiny, aby se ukázalo, kdo z vás se osvědčí.“ 1. list Korintským). Dvoj-papežství polarizovalo nejen samotnou církev, ale i celou evropskou politiku. Nikdy v dějinách neměli různí vládcí takovou možnost provádět vlastní politiku. A zároveň byli nuceni se přidat na jednu ze stran. Jistě, křesťanství neumožňuje více jak jednoho zástupce Krista na zemi, ale vždy jednoho si každá katolická země vybrat musela.

Přesto a možná právě proto panovalo po tři desetiletí faktické církevní bezvládní. Až po třiceti letech se kardinálové rozhodli skoncovat s dvoj-papežstvím a svolali nejvyšší církevní „autoritu“ - koncil - do italské Pisy roku 1409. Ten sice oba papeže (už Řehoře VII. a Benedikta XIII.) sesadil, ale ani jeden z nich sesazení neuznal a světe div se, místo dvou papežů byli tři: římský, avignonský a pisánský - nejdříve Alexandr V. a po brzké smrti Jan XXIII. Postupně tak sílil tlak na svolání dalšího a tentokrát už všemi uznávaného shromáždění, na kterém by se trojpapežství vyřešilo. Úkolu se s dychtivostí zhostil mladý a ambiciózní uherský král Zikmund, syn císaře Karla IV. Zikmund měl k takové akci minimálně dva dobré důvody: Jakožto uherský král byl znepokojen stále hlouběji pronikajícími Turky na Balkáně a měl tedy existenční zájem na sjednocení křesťanstva, protože jen tak mohl doufat v uspořádání křížové výpravy, a za druhé by mu vyřešení trojpapežství přineslo nezanedbatelnou prestiž. Nakonec se Zikmundovi podařilo přimět papeže Jana XXIII., aby svolal koncil na listopad 1414 do Kostnice a svými diplomatickými schopnostmi dosáhl toho, aby se ho účastnily i dvě zbývající papežské delegace. Až do počátku roku 1415 tak zasedal v Kostnici největší kongres středověku. Výsledkem bylo sesazení Jana XXIII., Benedikta XIII., už předtím abdikace Řehoře XII. a následná volba všemi uznaného papeže Martina V.

Nenalezená církev však byla od poloviny 14. století v hluboké krizi. Do ní byla uvržena i celá západní společnost pozdního středověku. Lidé ztráceli víru v budoucnost a neřídka je pohlcovaly pesimistické představy konce světa. Rovněž sociální a politická sféra zažila v 14. století turbulence. V 70. letech byly otřeseny v podstatě všechny tehdejší monarchie: Německý král byl sesazen, anglický popraven, francouzský zbaven moci. Knížata v Burgundsku a Orleáns řešila své spory vzájemnými vraždami, český král opakovaně a uherský přechodně věznění vysokou šlechtou a švédský pro změnu navždy vyhnán ze země. K tomu je třeba připočítat četná městská povstání, venkovské rebelie a vůbec vzpoury obecně (třeba selské povstání v Anglii nebo i husitské u nás). Vypadalo to, že už půl století před Husovou činností se starý svět rozpadal.

Všechny známky krize - nejistota, depresi, zoufalství, úzkost - notně přizpůsobila černá smrt. Mor se do Evropy dostal v roce 1347 „díky“ expansi Mongolů a přestože zdaleka nezasáhl celou Evropu, stal se velkou mentální ranou středověké společnosti. Když si k tomu připočteme, že se mor často „léčil“ duchovními procesy, pokáním a přijímáním svátostí, a zároveň existovali dva a později dokonce tři papežové, na jistotu to západnímu křesťanstvu nepřidalo. A jak je typické v celých lidských dějinách, hledal se obětní beránek. A tak byla Evropa svědkem brutálních pogromů proti židům (nejčastěji obviňováni z travičství studní), kterými se snažili křesťané odvrátit Boží trest, za který mnozí mor považovali.

Během morových ran ztratila Evropa téměř třetinu všeho obyvatelstva, což v tehdejší době znamenalo asi 18 miliónů obyvatel (pro srovnání, po 2. světové válce činila ztráta asi 5%).

Zítra: Výročí upálení Jana Husa II.: Husova doba, Jan Hus do koncilu v Kostnici

Pozítří: Výročí upálení Jana Husa III.: Kostnický proces - Husovo upálení

Petr Svoboda